

Rozważania biblijne

Co do joty

dr Daria Gargała

Święty Paweł – Apostoł Narodów

Św. Paweł nazywany Apostołem Narodów, został powołany przez samego Zmartwychwstałego, aby głosić Dobrą Nowinę poganom. Z pewnością nie było to łatwe zadanie. Wymagało ono szerokiej wiedzy na temat starożytnej kultury oraz wielkiego taktu, aby nie

zniechęcić pogan nową nauką. Św. Paweł, człowiek o bardzo trudnym charakterze, poradził sobie z tą misją bez zarzutu.

Na początku warto przyjrzeć się zagadnieniu apostołstwa. Przed powstaniem NT grecki termin ἀπόστολος (apostolos), czyli *apostoł*, był używany niezwykle rzadko. W grece klasycznej jego znaczenie było ograniczone niemal wyłącznie do podróży morskich i oznaczało „morską wyprawę”, „kolonię” czy „statek handlowy”. Herodot użył go dwukrotnie w znaczeniu „postaniec”. W Nowym Testamencie oznacza „wysłannika”, „postańca bożego”. Niektórzy uczeni stawiają tezę, iż pojęcia apostołstwa narodziło się dopiero w chrześcijaństwie. Wraz z powstaniem nowej religii, wykształciła się nowa postać lidera wspólnoty oraz potrzeba odpowiedniego jej nazwania. Św. Paweł używa tego słowa częściej niż autorzy pozostałych ksiąg NT, dlatego jego listy są źródłem badań nad koncepcją apostołstwa. Apostołem to człowiek postany przez Boga. Jezus najpierw mówił o sobie samym, że został postany: „kto Mnie przyjmuje, nie przyjmuje Mnie, lecz Tego, który mnie postał” (Mk 9,37). Jezus był pierwszym Apostołem postanym przez Boga. Następnie Pan osobiście wybrał uczniów, aby towarzyszyli Mu w jego ziemskiej wędrówce, a później postał ich, aby głosili Jego przesłanie o bliskości Królestwa Bożego.

Na tym tle św. Paweł kształtuje się w delikatnie kontrowersyjny sposób. Nie towarzyszył Jezusowi podczas jego ziemskiej wędrówki, a wręcz przeciwnie był w tym czasie zatwardziałym faryzeuszem, do czego przyznaje się w swoich Listach. Warto w tym miejscu zacytować List do Filipian, w którym Apostoł Narodów opisuje, jak wyglądało jego życie do momentu spotkania ze Zmartwychwstałym: „obrzezany w ósmym dniu, z rodu Izraela, z pokolenia Beniamina, Hebrajczyk z Hebrajczyków, w stosunku do Prawa – faryzeusz, co do gorliwości – prześladowca Kościoła, co do sprawiedliwości legalnej – stałem się bez zarzutu” (Flp 3,5-6). W listach św. Pawła oraz Dziejach Apostolskich znajdziemy wiele informacji na temat życia św. Pawła, jednak naukowcy mają trudność z przyporządkowaniem konkretnych dat do poszczególnych wydarzeń w jego życiu. Po analizie źródeł, badacze doszli do wniosku, iż św. Paweł urodził się prawdopodobnie między 5 a 11 r. po Chr. Pochodził z Tarsu w Cylicji (por. Dz 9,11; 21,39; 22,3). W Tarsie w I w. po Chr. przebywała liczna diaspora żydowska. Uczył się w szkołach judaistycznych, a później pobierał nauki w Jerozolimie u Gamaliela (por. Dz 22,3). U stóp Szawła złożono szaty pierwszego chrześcijańskiego męczennika, św. Szczepana. Św. Paweł sam

powiedział w mowie do Żydów: „oni wiedzą, że zamykałem w więzieniach tych, którzy wierzą w Ciebie, i biczowałem w synagogach, a kiedy przelewano krew Szczepana, Twego świadka, byłem przy tym i zgadzałem się, i pilnowałem szat jego zabójców” (Dz 22,19-20). Jego gorliwość w ruchu faryzejskim oraz w prześladowaniu chrześcijan, mogłaby dać pod wątpliwość perfekcjonizm Jego apostołstwa. Nurt, który kwestionuje apostołstwo św. Pawła można spotkać w 1 i 2 Liście do Koryntian, co oznacza, że już pierwsi chrześcijanie powątpiewali w apostołstwo Szawła. Św. Paweł zadaje pytania Korynckiej wspólnoty: „czy nie jestem apostołem? czyż nie widziałem Jezusa, Pana naszego?” (1 Kor 9,1). Koryntianie nie mogli zrozumieć, że św. Paweł nie przyjmuje wynagrodzenia za swoje apostołstwo, a w rok (lub dwa lata) później, gdy kieruje do nich drugi list, musi walczyć z powszechnym sprzeciwem z powodu przybycia samozwańczych apostołów: „Ci fałszywi apostołowie to podstępni działacze, udający apostołów Chrystusa. I nic dziwnego. Sam bowiem szatan podaje się za anioła światłości. Nic przeto wielkiego, że i jego ślady podszywają się pod sprawiedliwość. Ale skończą według swoich uczynków” (2 Kor 11,13-15).

Opowiadanie o nawróceniu Szawła pojawia się w NT trzykrotnie, co wskazuje na kluczową rolę wydarzenia w Łukaszej narracji. Pierwsza narracja pochodzi od św. Łukasza. Kolejne dwie relacje włożone są w usta św. Pawła, podczas jego przemówień do Żydów oraz króla Agryppy.

Pierwszy opis nawrócenia znajdujący się w Dz 9 stanowi punkt zwrotny w narracji Dziejów Apostolskich. Jest to kluczowy moment dla misji chrześcijaństwa. W 8 rozdziale poznajemy Szawła, który „niszczył Kościół, wchodząc do domów porwał mężczyzn i kobiety, i wtrącał do więzienia” (Dz 8,3). Szawet „ciągle jeszcze siał grozę i dyszał żądzą zabijania uczniów Pańskich” (Dz 9,1). U jego stóp zostały złożone szaty pierwszego męczennika św. Szczepana. Wydaje się, że nie było lepszego czasu w jego życiu na gruntowną przemianę. Jechał do Damaszku, aby móc uwięzić kolejnych wyznawców Chrystusa. I nagle spotyka Jezusa, który przemienia jego serce. Opowiadanie o powołaniu Szawła zostaje umieszczone w kanonie tuż przed niezwykłym wydarzeniem niezwykłym początkującym misję wśród pogan – historią Korneliusza, pierwszego nie-Żyda nawróconego na chrześcijaństwo podczas pierwszej wyprawy misyjnej (por. Dz 10).

Drugi opis nawrócenia znajduje się w Dz 22. Św. Paweł zbliża się ku końcowi swojej działalności. Po wielu spotkaniach z mieszkańcami terenów Azji Mniejszej i Europy w końcu dociera do Jerozolimy. Tam zostaje pojmany w świątyni i oskarżony o „nauczanie wszystkich przeciwko narodowi, Prawu i świątyni oraz wprowadzeniu Greków do świątyni czym, według Żydów, zbezczęścił święte miejsce” (por. Dz 21,28). Na swoją obronę Apostoł przygotował wyjątkową mowę, w której opowiedział o swoim nawróceniu. Żydzi jednak nie przyjęli jego słów. Św. Paweł dopiero powołując się na posiadanie obywatelstwa rzymskiego został postawiony do osądu przez rzymskiego prokuratora Judei, który, aby się przypodobać Żydom skazał go na karę więzienia.

Trzecia i ostatnia mowa św. Pawła dotycząca nawrócenia miała miejsce przed królem Agryppą, królem Judei, który miał zdecydować o jego losie. Po mowie obronnej

Apostoła, Agryppa powiedział, że „można by zwolnić tego człowieka, gdyby się nie odwołał do cezara” (Dz 26,32). Św. Paweł został wysłany w podróż do Rzymu, gdzie miał być ponownie sądzony.

Nadprzyrodzony charakter nawrócenia podkreśla obecność niezwyklej światłości, której siła powaliła Szawła na ziemię. Św. Łukasz najpierw akcentuje, iż była to światłość z nieba, w drugim opisie mówi o wielkiej jasności z nieba, na końcu pisze o światłości z nieba, jaśniejszej od słońca. Jednocześnie, rozmowa Jezusa ze św. Pawłem jest niezwykle. Zwracają się oni do siebie po imieniu. Spotkanie nastąpiło twarzą w twarz co świadczy o relacji tych dwóch osób, a nie przypadkowym, nieokreślonym, marginalnym spotkaniu. Warto dodać, że Jezus przedstawia się we wszystkich trzech relacjach słowami „ja jestem” – ἐγώ εἰμι (egō eimi). Jest to wyraźną analogią do wydarzenia z Księgi Rodzaju (17,1): „A gdy Abram miał dziewięćdziesiąt dziewięć lat, ukazał mu się Pan i rzekł do niego: «Jam jest (w Septuagincie: egō eimi) Bóg Wszechmogący. Służ Mi i bądź nieskazitelny”. Tak jak Bóg powiedział do Abrahama, tak Chrystus zwraca się do św. Pawła podkreślając swoją obecność: Ja jestem Jezus, Bóg Wszechmogący. Służ Mi i bądź nieskazitelny.

Światło oraz słowa Pana całkowicie ogarniają i przenikają apostoła, sprawiając, że dokonuje się w nim całkowita przemiana wewnętrzna, które towarzyszy wyraźna przemiana zewnętrzna. Czytając trzy relacje, wydaje się, że każda po kolei jest uzupełnieniem relacji o wewnętrznej i zewnętrznej przemianie św. Pawła. Pierwsza sygnalizuje, że przez trzy dni apostoł utracił wzrok, nie mógł jeść ani pić. Druga narracja wprowadza już interpretacje otrzymanej ślepoty, który identyfikuje z pojawiającym się światłem. Trzecia natomiast jest uzupełnieniem dwóch pozostałych z głębokim przesłaniem teologicznym: „Ale podnieś się i stań na nogi, bo ukazałem się tobie po to, aby ustanowić cię sługą i świadkiem tego, co zobaczyłeś, i tego, co ci objawię. Obronię cię przed ludem i przed poganami, do których cię posyłam, abyś otworzył im oczy i odwrócił od ciemności do światła, od władzy szatana do Boga. Aby przez wiarę we Mnie otrzymali odpuszczenie grzechów i dziedzictwo ze świętymi” (Dz 26,16-18). Św. Paweł zobaczył światło, aby sam stać się światłem. Po ujrzaniu światła, Apostoł Narodów traci wzrok. Ślepotą charakteryzuje ślepotę duchową lub brak zrozumienia objawienia Bożego. Apostoł na początku nie rozumiał swojego powołania i zleconego mu zadania. Potrzebował trzech dni w ciemności, aby Bóg oświecił jego myśli i zrozumiał sens powołania. Trzy dni niosą ze sobą pewną symbolikę nawiązując do Jonasza przebywającego w brzuchu ryby oraz do Jezusa, który po trzech dniach zmartwychwstał. Można powiedzieć, że Apostoł również po trzech dniach zmartwychwstał dla życia w Chrystusie (por. Dz 9,17-19).

Apostoł Narodów był bardzo dobrze wykształconym Żydem. Biegłe znał język hebrajski. Zapewne mówił także po aramejsku, który był potocznym językiem wśród Żydów zamieszkujących wschodnie tereny Azji Mniejszej. Z drugiej strony doskonale znał świat hellenistyczny. Prawdopodobnie, św. Paweł doskonale postugiwał się również językiem greckim. W swoich podróżach misyjnych często przybywał do Antiochii Syryjskiej.

Mieszkający tam Żydzi byli otwarci na kulturę hellenistyczną. Mieszkańcy znali dzieła filozofów greckich, głównie Arystotelesa. W mieście wystawiano greckie sztuki teatralne Eurypidesa i Arystofanesa. Poganie otwarci na nowe prądy filozoficzne i religijne często stawali się wyznawcami Chrystusa. Św. Paweł, wraz z Judą, Sylasem i Barnabą przywiózł do Antiochii dobre wieści, że dzięki postanowieniom soboru jerozolimskiego, poganie mogli stać się chrześcijanami, bez wcześniejszego zachowania Prawa Mojżeszowego (por. Dz 15,1-35). Znajomość trzech języków, znajomość starożytnej literatury z pewnością stały się idealnym fundamentem, na którym Apostoł Narodów mógł budować swoją misję do pogan.

Warto przyjrzeć się również charakterowi apostoła, dzięki któremu stał się owocnym misjonarzem nowych terenów. Św. Paweł posiadał ogromną siłę woli. Jeśli angażował się w sprawę, robił to z całego serca i wytrwale dążył do zamierzonych celów. Był człowiekiem niezwykle prawym. Najpierw jako Żyd rygorystycznie przestrzegał Prawa Mojżeszowego, później z tym samym zapamiętaniem i gorliwością głosił Ewangelię oraz przykazania, uzupełnione najważniejszym przykazaniem – przykazaniem miłości. Każdy człowiek ma jednak swój typ charakteru i obserwując zachowanie św. Pawła można dojść do wniosku, że posiadał charakter typowego choleryka. Przede wszystkim Apostoł Narodów był nadmiernym radykalistą. Głosił Dobrą Nowinę, nie przejmując się groźącymi mu niebezpieczeństwami. W takich momentach nie dawał dochodzić do głosu swojej roztropności. Następnie był nieugięty w głoszeniu swoich poglądów. Owszem trzeba podkreślić, że na początku swoich dyskusji, potrafił dostosować się do mentalności niewierzących w Chrystusa, w czym dostrzegamy jego niesamowitą inteligencję, jednak po niezaakceptowaniu przez drugą stronę jego argumentów, szybko traci cierpliwość. Pewna sytuacja z Dziejów Apostolskich jest tego dobrym przykładem. Po przemówieniu św. Pawła do Żydów w Antiochii Pizydyjskiej, wyznawcy judaizmu nie mieli ochoty go więcej słuchać. Wtedy Paweł kategorycznie oznajmił im: „skoro jednak odrzucacie je i sami uznajecie się za niegodnych życia wiecznego, zwracamy się do pogan” (Dz 13,46). Z przytoczonego wyżej fragmentu wynika, iż był nieugięty dla swoich przeciwników. Św. Paweł był niezwykle pewny siebie. Może ta pewność siebie oraz pewność, co do swoich przekonań spowodowała, że stał się Apostołem Narodów. Chciał głosić Ewangelię na wszystkich krańcach ziemi. Zuchwałość znacząco ujawniła się przed Sanhedrynem (najwyższą żydowską instytucją religijną), kiedy św. Paweł ośmielił się powiedzieć do arcykapłana Ananiasza, który niestuszenie kazał go uderzyć, dosyć mocne słowa: „uderzy Cię Bóg, ściana pobielana!” (Dz 23,3). Apostoł miał świadomość swojej wyjątkowości. Opowiadania o sobie, poczucie własnej godności często mieszają się z zachwytem nad Chrystusem i wielką wdzięcznością za łaskę, którą został obdarowany: „spodobało się Temu, który wybrał mnie jeszcze w łonie matki mojej i powołał łaską swoją, aby objawić Syna swego we mnie, bym Ewangelię o Nim głosił poganom” (Gal 1,15-16).

Benedykt XVI pisze o św. Pawle Apostole: „Niewątpliwie pierwszym z nich (apostołów) jest Paweł z Tarsu, powołany przez samego Pana, przez Zmartwychwstałego, bo był prawdziwym apostołem. Jego postać jaśnieje niczym wielka gwiazda w dziejach Kościoła,

i to nie tylko Kościoła pierwotnego. Św. Jan Chryzostom wystawia go jako osobistość większą nawet od wielu aniołów i archaniołów (por. Panegiryk 7,3). Dante Aligheri, czerpiąc natchnienie z przekazu Łukasza w Dziejach Apostolskich (por. 9,15), nazywa go w Boskiej Komedii po prostu Wybranym Naczyniem (Pieśń 2,28), to znaczy narzędziem wybranym przez Boga. Inni nazywali go trzynastym apostołem – i rzeczywiście, podkreśla on z naciskiem, że jest prawdziwym apostołem – jako że został powołany przez Zmartwychwstałego – a nawet ‘pierwszy po Jedynym’”.

Źródła:

1. Abramowiczówna Z., *Słownik grecko-polski. A-Δ*, t. 1, t. 3, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe, 1958.
2. Barnett P. W., *apostoł*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G. F. Hawthorne, R. P. Martin, D. G. Reid, Vocatio: Warszawa, 2010.
3. Benedykt XVI, *Święty Paweł Apostoł Narodów*, Pallotinum: Poznań, 2008.
4. Everts J. M., *nawrócenie i powołanie Pawła*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G. F. Hawthorne, R. P. Martin, D. G. Reid, Vocatio: Warszawa, 2010.
5. Jewett R., *A Chronology of Paul's Life*, Fortress Press: Philadelphia, 1979.
6. Łabuda Ł., *Pochodzenie i status społeczny Apostoła Narodów*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 26 (2007), s.131-146.
7. Marguerat D., *Paul in Acts and Paul in His Letters*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2013.
8. Penna R., *Święty Paweł z Tarsu*, Kraków 2008.
9. *Słownik Nowego Testamentu*, red. X. Léon-Dufour, Księgarnia Świętego Wojciecha: Poznań 1998.
10. Smith D. A., *Not Done in a Corner” (Acts 26,26). Space Territory, and “Public Speaking” in Luke-Acts*, w: *Luke on Jesus, Paul and Christianity: What Did He Really Know?*, red. J. Verheyden, J. S. Kloppenborg, Peeters: Leuven-Paris-Bristol, 2017, s. 83-100.
11. Smith D. M., *światło*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P. J. Achtemer, Vocatio: Warszawa 1999.
12. Wróbel M. S., *Święty Paweł, a świat żydowski, grecki i rzymski*, „Roczniki biblijne” 57 (2010).